

Etik och moral inom bokföringsbyråverksamhet

Examensarbete

Frida Fredriksson

Utbildningsprogrammet i Företagsekonomi
2016 Åbo

EXAMENSARBETE

Författare: Frida Fredriksson

Utbildningsprogram och ort: Företagsekonomi, Åbo

Inriktningsalternativ/Fördjupning: Redovisning

Handledare: Timo Kerke

Titel: Etik och moral inom bokföringsbyråverksamhet

Datum 16.3.2016

Sidantal 35

Bilagor 2

Abstrakt

Syftet med detta examensarbete är att undersöka ifall etiken skiljer sig mellan auktoriserade och icke auktoriserade bokföringsbyråer samt ifall det finns en koppling mellan etik och moral, god bokföringssed samt lagstiftningen.

Den teoretiska referensramen baserar sig på etik och moral samt god bokföringssed och de faktorer som påverkar begreppet såsom bokföringslagen och bokföringsnämnden. Den empiriska delen består av kvalitativa intervjuer med auktoriserade och icke auktoriserade bokföringsbyråer samt Ekonomiadministrationsförbundet. Genom intervjuerna ville jag också ta reda hur bokföringsbyråerna ser på etiska fel och etiska kryphål i bokförings- och inkomstskattelagen samt ifall etiken är viktig för en bokförare.

Undersökningens resultat visar att etiken inte skiljer sig mellan auktoriserade och icke auktoriserade bokföringsbyråerna samt att etiken är viktig i bokförarens yrke. Undersökningens resultat antyder också att det finns en koppling mellan etik och moral, god bokföringssed och lagstiftningen.

Språk: Svenska

Nyckelord: Bokföring, god bokföringssed, etik, moral, Bokföringslagen, Ekonomiadministrationsförbundet

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Frida Fredriksson

Koulutusohjelma ja paikkakunta: Liiketalous, Turku

Suuntautumisvaihtoehto/Syventävät opinnot: Laskentatoimi

Ohjaaja: Timo Kerke

Nimike: Etiikka ja moraali kirjanpitotoiminnassa

Päivämäärä 16.3.2016

Sivumäärä 35

Liitteet 2

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia, eroaako etiikka auktorisoitujen ja ei auktorisoitujen tilitoimistojen välillä sekä onko etiikan ja moraalin, hyvän kirjanpitotavan ja lainsäädännön välillä yhteys.

Teoreettinen viitekehys perustuu etiikkaan ja moraaliin sekä hyvään kirjanpitotapaan ja tekijöihin, jotka vaikuttavat käsitteisiin kuten kirjanpitolaki ja kirjanpitolautakunta. Empiirisessä osiossa tutkimusmenetelmä on laadullinen. Tutkimus on toteutettu haastattelemalla auktorisoituja ja ei auktorisoituja tilitoimistoja sekä Taloushallintoliittoa. Haastatteluilla halutaan selvittää, miten tilitoimistot näkevät eettisiä virheitä ja porsaanreikiä kirjanpito- ja tuloverolaissa sekä onko etiikka tärkeää kirjanpitäjälle.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että etiikka ei eroa auktorisoitujen ja ei auktorisoitujen tilitoimistojen välillä ja että etiikka on tärkeää kirjanpitäjän työssä. Tutkimuksen tulokset viittaavat myös siihen, että etiikan ja moraalin, hyvän kirjanpitotavan sekä lakien välillä on yhteys.

Kieli: Ruotsi Avainsanat: Kirjanpito, hyvä kirjanpitotapa, etiikka, moraali, kirjanpitolaki, kirjanpitolautakunta

BACHELOR'S THESIS

Author: Frida Fredriksson

Degree Programme: Business administration, Turku

Specialization: Accounting

Supervisor: Timo Kerke

Title: Ethics and moral within accounting firm operations

Date 16.3.2016

Number of pages 35

Appendices 2

Summary

The purpose of this thesis is to study if there, from an ethical point of view, is a difference between the accounting practices in authorized and non-authorized accounting companies and if there is a link between ethics, morals, good accounting practice and the law.

The theoretical framework is based on ethics and morals as well as good accounting practice and the factors that affect the concept such as the accounting act and the Finnish accounting board. The empirical part consists of qualitative interviews with authorized and non-authorized accounting firms and the Association of Finnish Accounting Firms. Through interviews, I also wanted to find out how the accounting firms look at the ethical defects and ethical loopholes in the accounting act and the income tax act and also if ethics is important for an accountant.

The results show that that ethics is important in the accountant profession and that there is no difference, from an ethical point of view, between authorized and non-authorized accounting firms. The study also indicates that there's a link between ethics and morals, good accounting practice and the law.

Language: Swedish

Key words: Accounting, good accounting, ethics, morals, Accounting act, Association of Finnish Accounting Firms

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Problemformulering och syfte	1
1.2	Avgränsningar.....	2
1.3	Disposition	2
2	Etik och moral	3
2.1	Sammankopplingen mellan etik och moral	4
2.2	Etik och lagen	5
2.3	Yrkesetik.....	6
2.4	Etik i andra branscher	7
2.4.1	Etiska regler för jurister	7
2.4.2	Etiska regler för läkare	7
2.5	Bli mera etisk	7
3	God bokföringssed.....	8
3.1	Bokföringslagen.....	9
3.1.1	Riktiga och tillräckliga uppgifter.....	9
3.1.2	Bokföringsförordningen	10
3.2	Bokföringsnämnden.....	11
3.3	Ekonomiadministrationsförbundet.....	12
3.3.1	God bokföringsbyråsed	12
3.3.2	Branschstandarden TAL-STA	13
4	Organisationer som arbetar med utvecklandet av etiska riktlinjer	14
5	Val av metod.....	15
5.1	Metodbeskrivning	15
6	Empirisk undersökning.....	16
6.1	Presentation av de auktoriserade bokföringsbyråerna	17
6.1.1	Etik och bokföraren	17
6.1.2	Etiska riktlinjer	19
6.1.3	Etiken och lagen	21
6.1.4	Ekonomiadministrationsförbundet	23
6.1.5	Etisk skillnad mellan auktoriserade och icke auktoriserade byråer.....	24
6.2	Presentation av de icke auktoriserade bokföringsbyråerna.....	24
6.2.1	Etik och bokföraren	24
6.2.2	Etiska riktlinjer	25
6.2.3	Etiken och lagen	25
6.2.4	Etisk skillnad mellan auktoriserade och icke auktoriserade byråer.....	26
6.3	Ekonomiadministrationsförbundet.....	26
7	Analys av undersökningen	28

7.1	Etik och bokföraren	28
7.2	Etiska riktlinjer	28
7.3	Etik och lagen	29
7.4	Ekonomiadministrationsförbundet.....	30
7.5	Etisk skillnad mellan auktoriserade och icke auktoriserade byråer	30
7.6	Martis över respondenternas svar	31
8	Kritisk granskning	32
8.1	Undersökningens trovärdighet	33
9	Avslutning	34
9.1	Förslag till fortsatt forskning	35
	Källförteckning	36

Figurförteckning

Figur 1	Hur moralen och etiken är sammankopplad.	4
Figur 2	Etiska riktlinjerna direkt tagna från Ekonomiadministrationsförbundets webbsida...	

Tabellförteckning

Tabell 1	Matris över respondenternas svar.....	31
----------	---------------------------------------	----

Bilageförteckning

Bilaga 1	Intervjuguide (svensk)
Bilaga 2	Intervjuguide (finsk)

Ordförklaringar och förkortningar

Auktoriserad	En bokföringsbyrå som är medlem i Ekonomiadministrationsförbundet. (Taloushallintoliitto, 2015).
Icke auktoriserad	En bokföringsbyrå som inte sökt medlemskap i Ekonomiadministrationsförbundet.
Etik	Etiken är den teoretiska läran om rätt och fel och gott och ont. (Heikkonen, 1995).
Moral	Moralen är etiken i praktiken, dvs. hur man agerar och handlar. (Heikkonen, 1995).
IFAC	International Federation of Accountants IFAC (IFAC, 2016).
IESBA	The international Ethics Standards Boards for Accountants (IFAC, 2016).
FAR	Branschorganisation för redovisnings-konsulter, revisorer & rådgivare i Sverige. (FAR, 2015).

1 Inledning

Etik och moral diskuteras flitigt idag inom flera yrkesbranscher. Diskussionen handlar om hur man skall agera enligt rätt och fel. Man kan dock inte anta att alla människor har samma etiska och moraliska syn på vad som är rätt och fel. För att man inte skall agera grovt oetisk fel så behövs lagar. Inom bokföringsbranschen är det viktigt att följa alla lagstiftningar, men lagarna behöver inte vara etiskt korrekta. Ifall lagen inte förbjuder är det då etiskt tillåtet? Eftersom lagarna i allmänhet inte är heltäckande finns det ett tolkningsutrymme som sätter användarnas etiska och moraliska värderingar på prov. Att något är rätt enligt lagen behöver däremot inte betyda att det är etiskt rätt.

Företagsekonomi är ett område som utvecklats mycket de senaste årtiondena och det kan i dagens läge vara svårt att veta vad man får och inte får göra sett ur redovisnings- och bokföringssynvinkel. Bokföringsbyråer är viktiga länkar mellan företag och myndigheter samt andra intressenter. Ifall bokföringsbyråer ställer höga etiska och moraliska krav på sina verksamheter kan det leda till positiva bieffekter för samhället i sin helhet. Bokföringsbyråer har ett ansvar mot sina kunder och försöker givetvis alltid hålla kunden nöjd, men byråerna har också ett samhälleligt ansvar. Det kan uppstå problemsituationer där en bokföringsbyrå måste välja mellan etiska och oetiska ställningstaganden i arbetet. Att ha utformat olika etiska och moraliska värderingar inom verksamheten kan leda till att man enklare kan göra rätt beslut.

1.1 Problemformulering och syfte

Ifall en bokföringsbyrå inte har ställt upp etiska riktlinjer hur vet bokföraren då vad som är etiskt rätt? Det kan vara svårt för en bokförare att agera etiskt och moraliskt rätt om bokföraren inte har några riktlinjer att följa. Eftersom auktoriserade bokföringsbyråer är medlemmar i Ekonomiadministrationsförbundet så förväntas de följa förbundets branschstandards etiska riktlinjer. En bokföringsbyrå som inte är auktoriserad behöver däremot inte följa några etiska riktlinjer.

Syftet med arbetet är att undersöka ifall etiken skiljer sig mellan auktoriserade och icke auktoriserade bokföringsbyråer samt ifall det finns en koppling mellan etik och moral, god bokföringssed samt lagstiftningen.

Baserat på problemformuleringen och arbetets syfte kommer följande forskningsfrågor att lyftas fram:

- Är etiken viktig i bokförarens arbete?
- Har bokföringsbyrån ställt upp etiska riktlinjer?
- Finns det etiska fel eller etiska kryphål i bokförings- och inkomstskattelagen?

1.2 Avgränsningar

I min empiriska del kommer jag att intervjua både auktoriserade och icke auktoriserade bokföringsbyråer i Åbo med omnejd. Jag kommer inte att avgränsa arbetet till några andra krav på bokföringsbyråerna. Den teoretiska delen samt intervjuguiden kommer också att avgränsas till etik och moral samt alla faktorer som påverkar god bokföringssed.

Benämningen icke auktoriserad bokföringsbyrå syftar i denna undersökning på en bokföringsbyrå som inte är auktoriserad, vilket betyder att byrån inte är medlem i Ekonomiadministrationsförbundet.

1.3 Disposition

Indelningen av examensarbetet kommer se ut på följande sätt. I kapitel 2 beskrivs vad etik och moral är, hur de skiljer sig åt samt hur de hör ihop. Hur etik och lagen hör ihop samt vad begreppet yrkesetik innebär kommer också förklaras. I kapitel 3 beskrivs begreppet god bokföringssed och vilka faktorer som påverkar begreppet. I kapitel 4 diskuteras metoden och motiveringen till valet av metod kommer att förklaras. I kapitel 5 presenteras den empiriska undersökningen. Resultatet av de auktoriserade bokföringsbyråernas respondenter och de icke auktoriserade bokföringsbyråernas respondenter kommer att presenteras skilt. Sedan presenteras också resultatet av undersökningen med Ekonomiadministrationsförbundets respondent. I kapitel 6 kommer samtliga resultat av undersökningen analyseras tillsammans och jämföras med varandra samt med teorin. I kapitel 7 kommer resultatet av den empiriska undersökningen att kritiskt granskas.

2 Etik och moral

Enligt Koskinen har intresset för etik funnits länge. Det var kyrkan som tidigare bestämde vilken moral som var den rätta och som skulle läras ut, men kyrkans påverkan har gradvis avtagit. Från början var arbetarrörelsen en moralisk rörelse. Utifrån idéer om soliditet och rättvisa tog den fackliga och politiska kampen sin början. (Svensson & Wingborg, 1993 s. 5-6).

Etiken är inte definierad för gott utan den ändrar hela tiden (Koskinen, 1994 s. 32). Idag diskuteras etik flitigt inom affärsvärlden, banker, vården, men också politiker, polisen och försvaret diskuterar behovet av etik (Koskinen, 1994s. 15). Det handlar oftast om någon som har fel attityd. Åsikterna om vad som är rätt och fel kommer snabbt upp till ytan och när dessa frågor diskuteras så kommer man in på etikområdet. Ofta gäller åsikterna någon annan människa som t.ex. representanter för yrkesgrupper där man inte fick det uppträdande man ville. (Proetica, u.å.). Etisk reflektion och diskussion kring det behövs för att alla inte är överens över hur man ska förhålla sig till olika frågor (Heberlein, 2014 s. 19). Ordet etik kommer från de grekiska orden *ethos* och *ethiko's*. *Ethos* är det äldre av dem och betyder sedvänja och innebär principerna för hur man beter sig i sociala sammanhang. *Ethiko's* betyder att något har med karaktären att göra. Ordet moral härstammar från det latinska ordet *mores* som betyder seder. (Koskinen, 1994 s. 15-19).

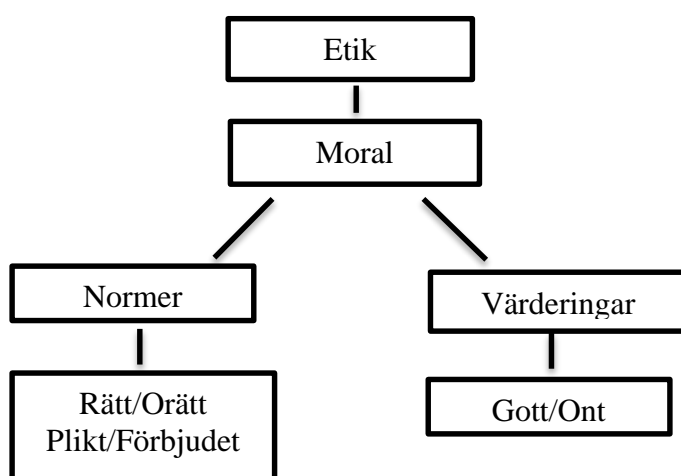
I allmänhet har både etiken och moralen i början påverkats av föräldrar, vänner, skolan och uppväxtmiljön. Etiska och moraliska principer lär man sig genom att studera, läsa och följa andras handlingar. Det etiska och moraliska beteendet utvecklas, förändras, stärks och klarnar samt anpassar sig till omgivningen genom individens levnadsår. Etiken och moralen ändras genom generationer, vilket är en del av utvecklingen. I det vardagliga språket är det ingen tydlig skillnad mellan etik och moral, men ordet moral används mera än ordet etik. Heikkonen anser att etiken i praktiken är en del av den moraliska läran om rätt och fel och gott och ont. (Heikkonen, 1995 s. 14-18).

Moraliska och etiska begrepp är relativa och tyder inte på en klar sanning eller ett rätt beteende. De styrs av attityder, övertygelser, antaganden och åsikter. Det moraliska och etiska beteendet besvarar frågorna, vem eller vilka gör samt hur och vad man gör. Moralerna och etiken utvecklas av tankar, ord och handlingar samt av misstag och fel. (Heikkonen,

1995 s. 22-24). Moraliska och etiska värderingar är känslomässiga, mänskliga och materiella omotiverade självvärderingar såsom intelligens, kreativitet, äkta vänskap, lojalitet och uppfyllandet av förpliktelser (Heikkonen, 1995 s. 49).

2.1 Sammankopplingen mellan etik och moral

Koskinen förklarar etiken, moralen, värderingar och normer sammankopplat i en bild för att beskriva hur alla dessa hänger ihop. Koskinen menar att moralen är etikens objekt. Moralen samt den medvetandegjorda moralen dvs. etiken har två huvudkomponenter, normer och värderingar. Normerna är handlingar och typer av handlingar. De kan vara rätta eller orätta, vara en plikt eller förbjudna. Värderingar är situationer man anser som goda och eftersträvansvärda eller onda och sådana man vill undvika. (Koskinen, 1994 s. 24-25). Värderingar kan grupperas på många sätt, även om varje individ prioriterar sina egna värderingar (Heikkonen, 1995 s. 37).

Figur 1 Hur moralen och etiken är sammankopplad.

Enligt Heikkonen innefattar moralen på en praktisk nivå vissa människors eller grupperas uppfattningar, principer, värderingar och normer som bidrar till beteenden och ett resultat av rätt och fel. Moralen speglar en individs eller en grups idéer, relationer, gärningar och engagemang. (Heikkonen, 1995 s.14). Moraliskt beteende visas i vissa situationer i kulturer, yrken, arbete och familjekretsen. Moraliska lösningar är inte alltid klart definierbara som rätt och acceptabla eller fel och onda. Oftast innehåller lösningen två motsatta synvinklar.

Heikkonen definierar moralen som konsten att leva rätt med andra människor och grupper fastän meningsskiljaktigheter råder. (Heikkonen, 1995 s. 22-23).

Onyebuchi hänvisar i sin artikel till Wheelwright (1959) som anser att definitionen av etik är väldigt bred och bygger på moraliska principer, reflekterande val och normer för rätt och fel beteende (Onyebuchi, 2011). Senaratne anser att etik formas av sociala, personliga och professionella värderingar samt att etik handlar om val, vilket betyder människor agerar för att göra rätt val och producera bra beteende. (Senaratne, 2011). Enligt Heikkonen baserar sig den etiska värdegrunden på bland annat rättvisa, respekt för lagen, mod, ärlighet, solidaritet, välvilja samt mänsklighet. Etik är riktad mot värderingar och ansvar, makt och maktrelationer samt beteende och beteende värderingar. Etiska handlingar är allmänt accepterade och universella. (Heikkonen, 1995 s. 17).

Enligt Koskinen är normerna uppdelade i två centrala kategorier: negativa och positiva. Negativa normer också kallade förbudsnormer avser oönskade eller förbjudna beteenden, medan positiva normer rekommenderar en viss typ av beteende eller en uppmaning om det. Vår kultur domineras av negativa normer. Det är först nu på senare tid som man börjat inse att det är en väsentlig skillnad mellan negativa och positiva normer. (Koskinen, 1994 s. 44-45).

2.2 Etik och lagen

Heikkonen anser att etiska och moraliska normer endast kan vara avgränsade. De sociala normerna och deras brott ger inte upphov till några rättsliga konsekvenser såsom brott mot lagen. Moraliska normer reglerar individens beteende mot andra människor eller mot sig själv utan lagens bestämmelser. (Heikkonen, 1995 s. 167). Alla lagstiftningar behöver inte vara moraliskt och etiskt acceptabla. En som följer lagstiftningen kan söka efter och använda sig av lagens så kallade kryphål. Den egentliga värdegrunden utgår från lagstiftningens syfte, det allmänna bästa och godkänner inte de så kallade kryphålen. Dessa så kallade kryphål finns bland annat i beskattning, redovisning och bolagsrätt. (Heikkonen, 1995 s. 168-170). Koskinen menar dock att lagen skall vara så heltäckande så att det aldrig är osäkert om vad som är rätt eller fel (Koskinen, 1994 s. 45). För att skydda kunden och konkurrenten i bl.a. bank-, detaljhandel- och affärshemligheter, har det fastställts varierande grader av tystnadsplikt och deras straffåtgärd till följd av brott i lagstiftningen. Dessa berör arbets- och

anställningsförhållanden, styrelse och ledamöter, verkställande direktörer, revisorer mm. (Heikkonen, 1995 s. 168-170).

2.3 Yrkesetik

Vid sidan av lagar och avtal som bestämmer vad som gäller och hur arbetet skall utföras efterfrågas idag allt oftare någon form av etisk kod som fastslår vilka normer, riktlinjer och värderingar som är önskvärda. Det är lättare för arbetstagarna ifall företaget har en gemensam etisk kod, eftersom arbetstagarna då skall följa den och inte behöver tänka på att den strider mot deras personliga värderingar. (Koskinen, 1994 s. 184). Alla yrken har en yrkesetik även om den inte är nedskriven eller synlig. Företag kan ha en genomarbetad officiell företagsetik och en praktisk men osynlig företagsmoral och förhoppningsvis finns det en koppling mellan dessa. (Koskinen, 1994 s. 23).

Inom olika yrkesgrupper fastställs olika regler som medlemmarna inom yrkesgruppen iakttar dygnet runt oberoende om de arbetar inom ett samfund eller som personlig yrkesutövare. En sådan medlem kan bryta mot de etiska reglerna som yrkesgruppen ställt upp fast man inte bryter mot lagen. Detta kan anses vara nervärderande för yrkesgruppens etiska regler. Till exempel måste en person som utövar en vetenskap i någon form kunna visa hur han eller hon kommit fram till sina resultat när man arbetat under sina egna villkor. (Heikkonen, 1995, s. 30).

Att företag har fäst så liten vikt vid företagets etik kan bero på att man saknat fungerande begrepp, termer och tankemodeller för att tydliggöra den. Nästan alla företag har en sak gemensamt. De har någon form av verksamhetsidé, de är beroende av omgivningens förtroende och de drivs av mer eller mindre inspirerande människor efter en kombination av uttalande och outtalade värderingar och riktlinjer. Dessa handlar etiken om. (Koskinen, 1999 s. 34-35). Onyebuchi refererar i sin artikel till Dillard som anser att etik inom redovisning är en av de mest missförstådda, men också en av de viktigaste orosmoln inom affärslivet idag. Yrkesetik behandlar frågor om specifika affärsmetoder är acceptabla, oavsett deras laglighet så kommer åtgärderna i sådana situationer bedömas som rätt eller fel, antingen etiska eller oetiska. (Onyebuchi, 2011).

2.4 Etik i andra branscher

Som tidigare nämnt så har alla branscher en yrkesetik. För att få en bild över hurudan etik det kan finnas i andra branscher så kommer nu juristernas och läkarnas etik att ses över.

2.4.1 Etiska regler för jurister

Att arbeta som jurist förutsätter stor ansvars känsla och det är viktigt att juristerna inser vilket ansvar som vilar på dem. Finlands Juristförbunds delegation har i maj 1995 godkänt följande etiska regler, som allmänt definierar begreppet god juristsed. Utöver dessa etiska regler så måste juristerna iakttäta särskilt stadgade eller utfärdade regler. Till de etiska reglerna bl.a. att en jurist måste eftersträva ett rättvist slutresultat, sköta anförtrödda uppdrag med yrkesskicklighet, hålla sig till sanningen, uppträda sakligt och handla opartiskt, beakta tystnadsplikten samt får inte den allmänna aktningen för juristkåren. (Finlands juristförbund, U.Å.).

2.4.2 Etiska regler för läkare

Som läkare har man också ett stort ansvar och etiska frågor är en del av deras arbete. Finlands läkarförbunds kommission godkände de etiska riktlinjerna år 2014. Till deras etiska riktlinjer hör bl.a. att respektera mänskligheten, bör behandla sina patienter lika och rättvist, bör bibehålla och öka sina kunskaper, främja vetenskaplig forskning samt beakta tystnadsplikten. (Läkarförbundet, 2016).

2.5 Bli mera etisk

Kan man då lära sig att bli mer etisk? Enligt Brytting (1999) beror det på hurudan grundläggande uppfattning man har om hur människor ser på det etiska perspektivet. För att bli mer etisk eller lära sig att bli etisk så behöver man först veta vilka beteenden som vara korrekta och rekommendabla. I näringslivet har många företag etiska koder som består av företagets skrivna grundläggande värderingar. De flesta blandar ihop företagets affärsidé med etik och väldigt få ger konkret stöd i arbetet. Ett annat problem med etiska koder är att många i arbetslivet ser dem som ett styrmedel istället för ett stöd. Varför finns det då skäl för företag att ta fram en etisk kod? En bra kod stärker företagets identitet och yrkesidentiteten samt uttrycker ledningens engagemang för etiska frågor. (Brytting, 1999, s. 196-197).

3 God bokföringssed

Etiken och moralen handlar om vad som är rätt eller fel, gott eller ont. Det samma berör också god bokföringssed. Därför kan man också se etiken och moralen som en del av god bokföringssed. I följande kapitel kommer god bokföringssed samt vilka faktorer som påverkar begreppet att förklaras.

Bokföringslagen kräver att bokföringsskyldiga följer god bokföringssed (Leppiniemi, 2000, s. 17-19). God bokföringssed skapas av fem olika faktorer, såsom bokföringslagen, bokföringsförordningen, handels- och industriministeriets beslut, bokföringsnämndens allmänna anvisningar samt bokföringsnämndens utlåtanden. (Rekola-Nieminen, 2006, s. 15-16). Bokföringslagen definierar inte vad som är en god bokföringssed, utan den utgör praxis i redovisningsprinciper, regler och riktlinjer samt redovisnings och revisions yrkesorganisationer och föreningar. (Fredriksson, ym., 2008, s. 25).

Enligt Heijtz och Rydström (2007) går god bokföringssed inte att bygga in i ett bokföringssystem. Men de anser att följande begrepp bidrar till god bokföringssed:

- Ordning, vilket innebär att den som gör bokföringen har ordning på alla verifikat och själva bokföringen.
- Snabbhet är en mycket viktig faktor eftersom bokföringen bör vara förd kontinuerligt.
- Avstämningar för kassa, kontoutdrag, kundfordringar och leverantörsskulder bör också göras kontinuerligt.
- Hänvisningar skall göras så att bokföringsposter kan spåras så att det är begripligt för andra än bokföraren själv.
- Dokumentation innebär att alla affärshändelser skall verifieras, men också att gjorda avstämningar skall dokumenteras.
- Överskådlighet betyder att bokföringen skall genom enkelhet och klarhet ge en bra bild av hela bokföringen.

(Heijtz & Rydström, 1977, s. 55).

Enligt Föreningsresursen innebär god bokföringssed att man har en klar kontoplan, konterivering är konsekvent från år till år, verikaten skall bokas enligt datum samt att korrigeringar görs inom fyra månader. (Föreningsresursen, u.å.).

En bokförare måste vara bekant med bestämmelserna om bokföring, bokslut och verksamhetsberättelsers upprättande. Bokföraren måste vara noggrann, använda rätt konton och dokumentera verifikaten. De måste också kontrollera fakturornas riktighet och utreda händelsen noggrant ifall något inte verkar stämma. För en bokföringsbyrå är det alltid klokt att upprätta ett skriftligt uppdragsavtal med kunden där bokföringsbyråns ansvar har beskrivits noggrant. (Karttunen, 2011 s. 13).

3.1 Bokföringslagen

Bokföringslagen (30.12.1997/1336) är en allmän lag, som innehåller de grundläggande bestämmelserna för bokföring och bokslut. Bestämmelserna för god bokföringssed är placerad i bokföringslagens första kapitel, men påverkar hela lagen. God bokföringssed används vid sidan av bokföringsförordningen vid tolkning av lagen. God bokföringssed har inte definierats i bokföringslagens paragrafer, men innehåller i princip vad som ansetts höra till att sköta bokföringen väl. (Bokföringslagen 30.12.1997/1336).

Vem som är bokföringsskyldig bestäms i bokföringslagen. Bokföringsskyldiga juridiska personer är öppna bolag, aktiebolag, andelslag, kommanditbolag, föreningar, stiftelser och andra privaträttsliga juridiska personer samt registrerade religionssamfund. Fysiska personer är bokföringsskyldiga för rörelse som de driver och yrke de utövar. Däremot behöver inte lantbrukare och fiskare bokföra sin verksamhet som det avses i bokföringslagen. (Bokföringslag 30.12.1997/1336).

3.1.1 Riktiga och tillräckliga uppgifter

Bokföringslagen innehåller krav på god bokföringssed för att fylla bestämmelserna. Bokslutet och verksamhetsberättelsen bör ge riktiga och tillräckliga uppgifter över resultatet och den finansiella ställningen den bokföringsskyldiges verksamhet har. Kravet för riktiga

och tillräckliga uppgifter anger syftet med bokslutet och ger riktlinjer till utvecklingen av god bokföringssed. (Tomperi, 2009, s. 12) Att följa bestämmelserna i bokföringslagen leder inte alltid till det faktum att balans- och resultaträkningen ger en rättvisande bild av den bokföringsskyldiges resultat och finansiella ställningen, som krävs enligt bokföringslagen. Den rättvisande bilden säkerställs då genom bokslutets noter. (Leppiniemi & Leppiniemi, 2007, s. 29-30).

Resultat- och balansräkningen samt verksamhetsberättelsen och tilläggsupplysningarna skall ses som en helhet. Tillsammans skall de ge en rättvisande bild av företagets resultat och ställning. Vissa fall tillåter att göra undantag från god bokföringssed om det krävs för att årsredovisningen ska ge läsaren en rättvisande bild av företagets ekonomi. Vilket kan ses som att principen om rättvisande bild är viktigare än principen om god bokföringssed. 104 Lundén & Nyholm, 2013, s. 104).

Problemet med riktiga och tillräckliga uppgifter är att det inte finns någon ingående förteckning över vilken information som skall lämnas. I bokföringslagen under paragrafen om riktiga och tillräckliga uppgifter fastställs det att tilläggsupplysningar skall lämnas i noterna. Det återstår då för revisorn att genom bedömning och sin yrkeskunskap att bedöma var gränsen går för att få en rättvisande bild. I bokföringsförordningens kapitel 2 ges den minimimängd uppgifter som skall finnas med i noterna. (Rekola-Nieminen, 2006, s. 51-52).

3.1.2 Bokföringsförordningen

Bokföringsförordningen (30.12.1997/1339) är en förordning bokföringsskyldiga skall följa jämsides med bokföringslagen. I bokföringsförordningens första kapitel föreskrivs det hur man upprättar resultat- och balansräkningen för olika organ. I andra kapitlet behandlas finansieringsanalys, noter till resultat- och balansräkningen, principer för upprättande av bokslut samt noter angående personalen. I tredje kapitlet behandlar koncern resultat- och balansräkning. Fjärde kapitlet behandlar noterna till koncernbokslutet. I det femte kapitlet behandlas specifikationer till resultat- och balansräkningen.

3.2 Bokföringsnämnden

År 1973 började lagen kräva god bokföringssed. Före det skulle man följa gott handelsbruk. När den nya grundprincipen ”god bokföringssed” uppstod ville man grunda en organisation i anslutning till handels – och industriministeriet för att kunna utveckla begreppet och därför grundades Bokföringsnämnden. Till bokföringsnämndens uppgifter hör bl.a. att tolka innehållet av god bokföringssed. (Leppiniemi, 2000 s. 17-19). I bokföringslagen kap 8 § 1 definieras bokföringsnämndens arbetsuppgifter på följande sätt ”Bokföringsnämnden ger anvisningar och utlåtanden om efterlevnaden och tillämpningen av denna lag” (Bokföringslag, 30.12.1997/1336). Tidigare gav ramlagen en stor tolkningsmarginal till bokföringsnämnden. (Leppiniemi, 2000, s. 17-19).

Bokföringsnämnden sammanträder varannan vecka för att behandla undantags- och utlåtandeanhållanden (Rekola-Nieminen, 2006, s. 17). Bokföringsnämnden har en ordförande och en vice ordförande samt minst sex och högst tio andra medlemmar som utses av regeringen vart tredje år. Dessutom har alla medlemmar förutom ordförande en suppleant. Medlemmarna måste vara väl insatta i bokföring. Dessutom krävs det att varje medlem och dennes suppleant en kandidatexamen i juridik. För att bokföringsnämnden ska vara beslutsför måste ordförande eller vice ordförande samt minst hälften av de andra medlemmarna vara närvarande.

Bokföringsnämnden har en kommunsektion och en IFRS-sektion. (Rekola-Nieminen, 2006, s. 154). IFRS står för international financial reporting standards och är en standard för redovisning i börsnoterade företag (IFRS, u.å.). IFRS-sektionens uppgift är att ge utlåtanden om tillämpningen av de internationella redovisningsstandarderna på det sätt som närmare föreskrivs i lagen om finansinspektionen 19.12.2008/878 och i bokföringslagen 30.12.1997/1336 (Anvisningar om bokföringsnämnden 19.10.1973/784). Handels- och industriministeriet utnämner en ordförande, en vice ordförande och fyra andra medlemmar för kommunsektionen. Medlemmarna för kommunsektionen utnämns så att kommunalförvaltningen får tre medlemmar medan inrikesministeriet, finansministeriet och handels- och industriministeriet får en representant var. Inrikesministeriets representant blir ordförande och handels- och industriministeriets representant blir vice ordförande. (Förordningen om bokföringsnämnden 19.10.1973/784, § 1a). Bokföringsnämnden får inrätta andra permanenta eller tidsbestämda sektioner. Uppgifterna, sammansättningen och beslutförande bestäms närmare genom förordning av regeringen. (Rekola-Nieminen, 2006, s. 154). Bokföringsnämnden har gett ut mängd allmänna anvisningar om bokföring och

bokslut. De allmänna anvisningar behandlar avskrivningar enligt plan, presentationen av resultat- och balansräkning, upprättandet av koncernredovisning, god bokföringssed etc. (Leppiniemi & Leppiniemi, 2005, s. 292).

3.3 Ekonomiadministrationsförbundet

För att vara en auktoriserad bokföringsbyrå i Finland skall bokföringsbyrån vara medlem i Ekonomiadministrationsförbundet i Finland samt vara oberoende, solid och ha en person med EBR-examen som är ansvarig för byrån. Att vara auktoriserad är en garanti för kundföretaget gällande kunskapen inom ekonomiadministrationen. En EBR-examen innebär en trygghet för personens fackkunskap, som kommer till nytta för byråns kundföretag och den egna bokföringsbyrån. Om byrån uppfyller alla krav och är en auktoriserad bokföringsbyrå så förutsätter också Ekonomiadministrationsförbundet att byrån följer deras branschstandard. Om man då inte är en auktoriserad bokföringsbyrå har man inga krav, men bokföringsbyrån kan själva ställa upp etiska riktlinjer. Ekonomiadministrationsförbundet arbetar med utvecklandet av god bokföringsbyråsed. (Finlandssvenska Redovisningsexperter, 2009).

3.3.1 God bokföringsbyråsed

Kraven på en bokföringsbyrå ökar i allt snabbare takt för att de skall kunna upprätthålla den uppskattning som yrket har. Dessutom har de en väsentlig roll i produktionen av uppgifter om kundernas ekonomiförvaltning samt deras intressentgrupper och samhället. Ekonomiadministrationsförbundet har under en lång tid försett förbundets medlemmar, dvs. auktoriserade bokföringsbyråer, med rekommendationer och anvisningar om god bokföringsbyråsed. För att bli medlem i Ekonomiadministrationsförbundet bör bokföringsbyråns verksamhet uppfylla de krav som ställs för medlemskap i förbundets stadgar. Några av kraven är att bokföringsbyråns verksamhet bör vara långsiktig, yrkesmässig, systematisk och omsorgsfull. Dessutom ställs det krav på lokalerna, personalen, sekretessen, dokumentationen och hur de sköter uppdraget. (Redovisning, U.Å.). Anvisningar till att följa god bokföringsbyråsed har sammanställts i Ekonomiadministrationsförbundets branschstandard TAL-STA (Taloushallintoliitto, 2015).

3.3.2 Branschstandarden TAL-STA

Ekonomiadministrationsförbundets branschstandard TAL-STA är en standard som är avsedd medlemmarna i förbundet. Medlemmarna i förbundet är auktoriserade bokföringsföretag eller konsultföretag. Branschstandarden skall hjälpa företagen att utöva god bokföringsbyråsed. Tjänsterna produceras i enlighet med bokföringslagstiftning, bokföringsanvisningar, god bokföringssed samt Ekonomiadministrationsförbundet. Branschstandarden sätter en kvalitativ standardnivå som kan hjälpa tjänsteföretagen inom ekonomiadministration att producera högklassig service och korrekt information till myndigheterna, kunderna samt andra intressenter. I alla situationer går en omfattande branschstandard inte att upprätta. Den som använder branschstandarden måste beakta att ekonomiadministrationens tjänster ändras och får nya former såsom t.ex. lagstiftning eller teknisk innovation. På grund dessa kan en annan arbetsmetod vara acceptabel, men tillvägagångssättet eller arbetsmetoden måste överensstämma med branschstandarden. (Taloushallintoliitto, 2015).

Branschstandarden består av fyra delar: TAL-STA1 etiska riktlinjer, TAL-STA2 skötsel av uppdrag TAL-STA3 bokföringstjänster och TAL-STA4 löneräkningstjänster. Till de etiska riktlinjerna hör:

1. Iaktta gällande lagstiftning och god sed inom branschen.
2. Agera ansvarsfullt och i kundens intresse i sina kundförhållanden.
3. Vara ekonomiskt självständiga och oberoende samt även i övrigt i sin verksamhet vara självständiga och oberoende av andra.
4. Agera systematiskt, långsiktigt, omsorgsfullt och yrkesmässigt.
5. Genom sin egen verksamhet främja branschens uppskattning.
6. För sin del upprätthålla och stärka goda kollegiala förhållanden.
7. Sköta sin relations- och kommunikationsverksamhet på ett sätt som inger förtroende.
8. Ombesörja för sin egen och i egenskap av arbetsgivare för personalens yrkesmässiga utveckling och arbetshälsa.

Figur 2 Etiska riktlinjerna direkt tagna från Ekonomiadministrationsförbundets webbsida.

Till delen TAL-STA2 skötsel av uppdrag i branschstandarden hör bl.a. att bokföringsbyrån skall ha tillräckligt hög soliditet, regelbundet säkerhetsställa kvaliteten, ha en förmögenhetsansvarsförsäkring som motsvarar verksamhetens natur, dokumentera arbetet samt se till att konfidentiella uppgifter är skyddade. TAL-STA3 bokföringstjänster behandlar rapportering till kunden under räkenskapsperioden och genomförande av bokslut. Till den fjärde delen TAL-STA4 löneräkningstjänst hör anpassning av kundens interna rutiner och anvisningar som ger till kunden, uppgifternas konfidentialitet samt rapporter som produceras för kunden. (Talouhallintoliitto, 2015).

4 Organisationer som arbetar med utvecklandet av etiska riktlinjer

IFAC, International Federation of Accountants, har en etikkommitté The international Ethics Standards Boards for Accountants (IESBA). IESBA är en oberoende styrelse och arbetar med att utveckla, tolka och ge vägledning om tillämpningen av de yrkesetiska reglerna. IESBA har framställt en handbok som innehåller etiska koden för professionella bokförare. (IFAC, 2016).

IESBAs etik kod är mycket mera ingående än vad Ekonomiadministrationsförbundets etiska riktlinjer är. Koden består av tre delar. Första delen lägger de grundläggande principerna för god yrkessed för medlemmarna och ger ett principbaserat ramverk som medlemmarna ska tillämpa vid olika situationer. Andra och tredje delen beskriver hur det principbaserade tillämpas i vissa situationer. Andra delen gäller medlemmarna och tredje delen gäller anställda. (IESBAs Etikod, 2014).

I Sverige finns en liknande organisation som Finlands Ekonomiadministrationsförbund. FAR ingår i den internationella, International Federation of Accountants (IFAC). Genom medlemskapet har FAR åtagit sig att verka för de etiska regler som fastslagits av IESBA. FAR är en branschorganisation för redovisningskonsulter, revisorer och rådgivare. FAR utvecklar revisions- och rådgivningsbranschen. Deras medlemmar är auktoriserade och godkända revisorer, auktoriserade redovisningskonsulter, skattekonsulter, rådgivare och andra specialister, exempelvis inom hållbarhetsredovisning. FARs uppdrag är att hjälpa branschen att göra nytta för näringsliv och samhälle. Detta sker främst genom: utveckling

av god yrkessed, kompetensutveckling och opinionsbildning. FARS medlemmar har förbundit sig att följa deras regler för god yrkessed. FARS. (FAR, 2015).

5 Val av metod

I detta kapitel kommer metoden att diskuteras samt valet av metod.

5.1 Metodbeskrivning

I en undersökning kan man använda sig av en kvalitativ eller en kvantitativ metod eller också kombinera de båda metoderna. Den största likheten mellan kvalitativa och kvantitativa metoder är att de har gemensamma syften. Båda metoderna har som mål att ge en bättre förståelse av samhället, men det är skillnaderna som framkommer tydligast. I den kvantitativa metoden omvandlas informationen till siffror och mängder, som man sedan kan göra statistiska analyser av. Medan i kvalitativa metoder är det forskarens tolkning av informationen som står i förgrunden. (Holme & Krohn Solvang, 1996 s. 76). Genom att kombinera de båda metoderna kan nack- och fördelarna med metoderna ta ut varandra. Därför finns det en hel att vinna genom att kombinera metoderna. (Holme & Krohn Solvang, 1996 s. 85).

Den vanligaste kvantitativa metoden är enkät, vilket betyder att man gör ett frågeformulär som målgruppen sedan får fylla i. Den kvantitativa metodens fördel är att den kan förklara olika företeelser medan en nackdel är att forskaren inte har någon garanti om informationen som samlas in är relevant för frågeställningen. (Holme & Krohn Solvang, 1996 s. 87). Att utforma en enkät ställer dock vissa krav på forskaren t.ex. tydligt språk, klar struktur, inte slarvigt arbete och inte för omfattande. Om forskarens misslyckas i dessa nämnda exempel så kan det hända att ingen orkar svara på enkäten och att resultat inte visar en rättvis bild för hela populationen. (Holme & Krohn Solvang, 1996 s. 173).

En kvalitativ intervju har de fördelarna att den liknar ett vanligt samtal och man strävar efter att respondenterna får påverka samtalets riktning. Dessutom går en kvalitativ intervju in på djupet, men det förutsätter dock att forskaren kan styra den dit. (Holme & Krohn Solvang, 1996 s. 99). En annan fördel är att intervjun ger en helhetsbild som sedan ger ökad förståelse. En nackdel med denna metod är att respondenten kan ge en ännu bredare bild än vad

forskaren vill ha samt att respondenten inte svarar tillräckligt bra på frågorna. (Holme & Krohn Solvang, 1996 s. 79-80).

Det finns tre olika typer av intervjuer. Bryman (2009) har valt att kalla dessa: strukturerade, semi-strukturerade och ostrukturerade. I en strukturerad intervju har forskaren bestämt frågorna och bestämt ordningsföljden på dem på förhand. I en semi-strukturerad intervju har forskaren på förhand bestämt vissa frågor, men försöker följa upp frågorna med uppföljningsfrågor. I en ostrukturerad intervju kan forskaren välja frågeformuleringarna och ordningsföljden fritt. Det viktigaste är att frågorna som ställs skall ge svar som täcker informationsbehovet. Genom att välja standardiseringsgrad man kan styra hur mycket djup och ny information man vill ha om ämnet. (Bryman, 2002 s. 300-301).

Som forskningsmetod har jag valt att använda mig av en kvalitativ metod, i form av en intervju, eftersom jag då får möjligheten att diskutera med respondenterna vilket jag inte får via t.ex. kvantitativa enkäter. Intervjuerna i mitt arbete är semi-strukturerade. Semi-strukturerade intervjuer passar min undersökning eftersom ämnet är ett sådant som leder till diskussioner. Respondenterna kan också ha vissa svårigheter att endast svara på de förberedda frågorna utan att förklara sitt svar mera ingående. I min intervjuguide har jag byggt upp frågorna under mellanrubriker, detta eftersom det sedan i resultatet samt analysen blir tydligare för läsaren.

6 Empirisk undersökning

I följande kapitel kommer undersökningens resultat att presenteras. Kapitlet är indelat i tre delar. Först presenteras de auktoriserade bokföringsbyråerna och resultatet av undersökningen med dem. I andra delen presenteras de icke auktoriserade bokföringsbyråerna och resultatet av undersökningen med dem. I tredje delen presenteras resultatet av undersökningen med Ekonomiadministrationsförbundet. Intervjufrågorna hittas i bilaga 1 på svenska och bilaga 2 på finska.

6.1 Presentation av de auktoriserade bokföringsbyråerna

Staffan Sundström arbetar på Ab Tili Sydwest Oy i Pargas som företagsrådgivare. Som företagsrådgivare hjälper han till att grunda företag och ger konsultation åt kunderna. Han ansvarar också över vad de anställda gör gällande bokföring, beskattning och lönehantering. Ab Tili Sydwest Oy är auktoriserad medlem i Ekonomiadministrationsförbundet sedan år 1998 och har fem anställda.

Leena Kantola arbetar på Tilinova Leena Kantola Oy Ab är en auktoriserad bokföringsbyrå. Kantola är VD (verkställande direktör) på bokföringsbyrån. Hon arbetar med allt som hör till en bokföringsbyrå såsom bokföring, lönehantering, bokslut, fusioner och beskattning. Tilinova Leena Kantola Oy Ab belägen i centrum av Åbo med fem anställda. Och är enligt Ekonomiadministrationsförbundet auktoriserad sedan 2007.

Tatu Virta arbetar som VD på Tilitoimisto Aarnio Oy. Till hans arbetsuppgifter hör daglig ledning och ledning av personalen, dock har han underordnade som fungerar som kontors-, bokförings- och personalchef. Sedan hjälper Virta företag i någon mån och ger råd till dem. Virta har också blivit förfrågad ifall han skulle vilja hålla en skolning på en annan plats. Virta har mycket olika och varierande uppgifter och dagarna är mycket osammanhängande. Tilitoimisto Aarnio är en auktoriserad bokföringsbyrå belägen i centrum av Åbo med ca 20 anställda.

Följande respondent valde att vara anonym, så jag väljer att kalla respondenten för respondent A. Respondent A arbetar som kontorschef på en auktoriserad bokföringsbyrå i Åbo. Som kontorschef håller respondent A inte i praktiken själv på med bokföring eller löneräkning. Utan fungerar mera som förman för Åbo kontorets åtta anställda och sköter om kundrelationerna. Framförallt om de som kommer in som nya kunder samt att regelbundet träffa de som redan är kunder hos dem. Respondent A strävar mer efter att ha att göra med potentiella kunder än de redan befintliga.

6.1.1 Etik och bokföraren

Sundström definierar etiken som vissa riktlinjer för att man ska förhålla sig till god sed. Kantola menar också att etik är att man följer lagen t.ex. om de får en ny kund och ser att det tidigare inte varit så bra så måste det inom ett år fungera. Kantolas bokföringsbyrå har kunder från ca 20 olika nationaliteter så hon anser att de anställda på bokföringsbyrå vet hur man

skall bete sig. Kantola påpekar att det är viktigt att man respekterar varandra samt att man försöker hjälpa kunderna så att de vet hur företag och samhället fungerar. Virta definierar etik som att skilja mellan rätt och fel samt det att man gör det rätta fast det vissa gånger kan vara enklare att göra något felaktigt. Genom att kunna skilja mellan rätt och fel kan man sedan göra rätta beslut. Respondent A sammanfattar etik som att etiken är moralens regler och verksamhetens goda kvalité.

Enligt samtliga respondenter har etiken en väldigt stor betydelse för en bokförare. Sundström påpekar att förbundet också övervakar verksamheten. Kantola anser att det skall vara rätt samt rättvist, både stora och små företag skall ha samma regler som gäller. Hon menar också att arbetet skall göras lagenligt och öppet så att kunden känner sig trygg, det vill säga att tystnadsplikten är viktig. Virta tycker att branschen är en förtroendebransch så om kunden inte litar på dem så har de inte kvar kunden länge, därför bör de agera etiskt och rätt. Fastän det ibland kan hända att kunden vill att Virta och bokföringsbyråns anställda skall agera mera oetiskt, men etiken och integriteten är de enda sakerna som belönar på lång sikt och främjar byråns rykte. Virta brukar säga att förtroendet kan man en gång förlora, men det är mycket svårt att få tillbaka det, därför är etiken väldigt viktig. Respondent A tycker att etiken är viktig i all verksamhet och därför också för en bokförare.

På frågan om etiken syns i bokförarens dagliga arbete svarade Sundström att man alltid måste göra bedömningar när man pratat med en kund och när man får i uppdrag att göra någonting. Han påpekar att det är viktigt att man gör enligt god sed och lag samt att man beaktar kundens egna omständigheter och sekretessen. Kantola poängterar att etiken syns varje dag i bokförarens arbete och att etiken hör till bokföringsarbetet. Virta tycker att etiken syns varje dag i små enskilda val. Valen kan handla om att ifall man gör det lättare för sig och slinker undan från hur man egentligen borde göra eller om man gör det helt rätt och ordentligt. Som Virta också påpekade tidigare så kan kunderna komma ovetande och vilja att man gör något som är lite oetiskt som inte behöver vara avsiktligt och då testas också etiken och de ger råd enligt lagen och förordningen. Enligt respondent A syns etiken i det dagliga arbetet i form att bokföraren är trovärdig och visar detta genom praktiska åtgärder. Som bokförare betjänar man en eller flera företag och inom dessa företag finns ytterligare flera personer, vilket medför att det är viktigt med trovärdighet för att upprätthålla verksamhetens kvalitet.

Kantola anser att de etiska aspekterna en bokförare skall tänka i det dagliga arbetet är när kunderna kommer till dem så måste de tänka på hur de tar emot dem, vad de pratar om, hur

de pratar och hur de gör sitt arbete. Hon påpekar också att fast hon och de anställda på bokföringsbyrån antagligen vet mera än kunden så försöker de att inte vara ovanför dem utan försöker tala samma språk som kunden så att de förstår varandra. Hon försöker förstå kunderna och vad de behöver och sedan på det sättet hjälpa och om det är kunder som just flyttat till Finland så berättar hon hur det fungerar här och försöker förklara så att de förstår.

Medan Kantola går mera in på hur man skall bete sig så går Virta mera in på hur det är i själva bokföringen. Virta tycker att en bokförare skall tänka på vad lagen och förordningen säger, vad som är i linje med god sed, vad som är kundens intresse och hur bokföraren skall sköta sakerna. Ifall man utvidgar området så har också löneräknaren många saker att ta hänsyn till såsom lagbundna höjningar och att informera om dem till löneutbetalaren och så vidare. Hos Virta och de anställda på Tiltoimisto Aarnio så betyder etiken att man skall följa lagarna och förordningen så att man med rent samvete kan gå hem efter arbetsdagen. Respondent A anser att frågan går lite in på korrekthet och att etik inte bara handlar om att vi förtjänar kundens intresse, utan måste också följa de befintliga reglerna och beskattningen samt överhuvudtaget allt som har att göra med bokföringslagen. Respondent A tycker att etiken är med i varje enskild handling.

6.1.2 Etiska riktlinjer

Vid frågan vad man tänka sig att bokföringsetik är från en bokföringsbyråsynvinkel anser Sundström att man först måste bedöma om man följer lag och god sed. Om kunden önskar att man ska gå över gränsen och göra något som kanske inte är helt ok så måste man alltid bedöma vad som är rätt när man får ett material som man skall behandla. Enligt Sundström hör det till god sed att man skall lita på de uppgifter kunder ger, men om sedan man märker några direkta fel så är man skyldig att meddela kunden och så är ju förstås kunden skyldig att ge rätt information. Sundström påpekar också att allting är konfidentiellt, det vill säga att man inte får berätta till någon om affärsangelägenheter eller något annat som kunden berättar åt en, som också kan vara personliga saker eller liknande. Sundström anmärker också att man skall ha goda relationer till sina konkurrenter, att man inte köper personalen från en konkurrent eller svartmålar någon.

Kantola påpekar att de är en auktoriserad bokföringsbyrå, att bokföringsetik betyder att de följer lagen och att Ekonomiadministrationsförbundet kontrollerar deras arbete. Virta anser att etik är det faktum att de är ärliga mot kunden. Virta förklarar att kunden inte kan veta allt

som de gör för dem och i hurudan tidtabell mm. Så det faktum att de håller tidtabellen de överenskommit om samt följer kontrakten och lagen är viktigt. Det är enligt Virta bokföringsetik. Som han också tidigare nämnt så är det här en förtroendebransch, vilket också innebär att om etiken inte fungerar så tror kunden att bokföringsbyrån inte etiskt övervakar kundens intressen och verksamhet och då är det nog en väg som slutar dåligt för bokföringsbyrån. Respondent A går lite in på samma spår som Virta med att det handlar om förtroendet. Respondent A poängterar att de måste agera enligt lagen och förordningarna samt att det finns en gräns för när man går över till en gråzon. Enligt Respondent A har det lyckligtvis inte kommit emot en sådan situation, där kunden skulle be bokföringsbyrån göra något som är på gränsen eller ens i närheten av en gråzon. Respondent A menar också att man ur bokföringsbyråns synvinkel måste optimera det att kundens saker sköts konfidentiellt, men att man samtidigt beaktar alla regleringar på ett lämpligt sätt.

Sundström säger att de inte direkt har några nedskrivna etiska riktlinjer utan följer Ekonomiadministrationsförbundets riktlinjer samt egna rutiner. Några av de egna muntliga rutinerna eller riktlinjerna de har är närmast sådana att hur man kollar kvaliteten på att allt blir gjort i tid, uppföljning, dokumenterar när man tar emot material och sparar brevväxlingen ifall det blir en konfliktsituation så att man har bevis om det behövs. De brukar gå igenom dem en gång per år så att alla kan de muntliga etiska rutinerna eller riktlinjerna. Kantola nämner att de bokför för så många utländska dotterbolag så de måste veta hur dotterbolagen arbetar i de olika länderna och att de inte desto mer ställt upp några etiska riktlinjer. Hon tror också att etiken kommer naturligt för en bokförare och att det inte går att säga åt någon hur de skall tänka. Virta passar på att nämna att han nyligen blivit VD och att de säkert har tysta etiska riktlinjer, men inga nedskrivna. Några av de tysta etiska riktlinjerna är t.ex. att de måste agera i enlighet med lagen och förordningen och att de inte kan gå in i en gråzon. Virta nämner också att de naturligtvis måste tänka på kundens intresse när de bokför och att de följer kontrakten som är gjorda samt att gör det som lovats. Respondent A kan inte direkt säga att de har etiska riktlinjer, utan strävar snarare efter kundnöjdhet och hög kvalitet. Respondent A anser att kvalitén är viktigt för dem och påstår att den starkt korrelerar med etiken. Kundtillfredsställelsen är viktig samt ömsesidig respekt mellan kollegorna, där är också etiken i stark korrelation.

6.1.3 Etiken och lagen

Händer det då ofta små etiska övertramp? Övertramp i detta fall är inte ett brott, men misstag eller något som gått över en viss gräns. Enligt Sundström brukar de kunna förebygga att det inte händer genom att diskutera med kunden, men att många saker är tolkningsbara och kunden kan ha en annan uppfattning om vad som är rätt och då måste de diskutera saken. Sundström förklarar också att om kunden direkt yrkar på att man skall göra någonting som inte är enligt reglerna så måste man vägra att fortsätta uppdraget. Sundström vet inte om etiska övertramp sker på en liten bokföringsbyrå, men de diskuterar varje dag med varandra och går igenom hur de skall utföra sakerna samt ifall det kunden vill att de skall göra är okej eller inte. Kantola anser att om man inte vet med vem i kundföretaget man kan prata om kundens löner eller finanser, så kan det hända att någon som inte borde tagit del av uppgifterna fått höra det. Följderna för sådana etiska övertramp är enligt Kantola endast att man diskuterar igenom det.

Virta tycker att det är mycket svårt att bedöma ifall etiska övertramp någon gång händer. Några exempel på etiska övertramp är t.ex. att man inte håller sig till tidtabellen eller inte är ärliga med kunden. Virta poängterar att om man tänker på människans natur i allmänhet så händer det säkert små etiska övertramp och att det skulle vara naivt att säga att ingen någon gång gör fel. Virta och de andra anställda på bokföringsbyrån försöker minimera, diskutera och gå igenom de här sakerna samt vad de påverkar. Som följd av små etiska övertramp kan det i värsta fall enligt Virta vara att de skulle förlora kunden och sedan naturligtvis rättsliga åtgärder antingen mot dem eller kunden. Virta förklarar att följderna kan vara stora ifall de agerar med lite svag moral och lämnar sociala skyldigheter obehandlade samt andra uppdrag för kunden ogjorda och att det kan leda till större problem både för dem och kundföretaget samt kan också en enskild bokförare hållas ansvarig. Om något sådant skulle hända så ser Virta att det skulle vara svårt att t.ex. fortsätta anställningsförhållandet om det varit tydliga utlämnanden och etiska övertramp skulle förekommit. Virta påpekar än en gång att olyckor och mänskliga misstag så klart kan hända, men då är de inte avsiktliga. Virta nämner också att detta lyckligtvis inte har hänt under hans karriär inom ekonomiförvaltning.

Respondent A har inte heller varit om med om att några små etiska övertramp skulle ha inträffat som kan tolkas som etiskt tveksamt mot varken dem, kunder eller myndigheter. Ifall det skulle hända tror Respondent A att grundregeln är att ge en skriftlig varning, men om det etiska övertrampet skulle vara stort så blir det säkert också rättsliga följder.

Sundström anser att det finns etiska fel i bokföringslagen och inkomstskattelagen, eftersom det finns saker så är tolkningsbara i beskattningen. Sundström lyfter också fram att skattelagarna kommer ofta väldigt hastigt över någon natt av regeringen och då kanske de inte alltid tänk på alla konsekvenser och alla detaljer samt att det i slutändan är högsta förvaltningsdomstolen som avgör hur man skall tolka dem. Kantola tycker att det är orättvist hur man behandlar olika företag såsom att behandla firmaägare annorlunda än aktiebolagsägare, eftersom de båda är företagare och det bara är företagsformen som skiljer. Kantola menar att båda gör samma sak, men att behandlingen är olika i beskattningen och att det är fel. Hon anser också att det finns små kryphål i lagen.

Enligt Virta är det bedömningsfråga ifall det finns etiska fel i lagarna. Virta påpekar att de måste respektera lagstiftaren, men att det såklart finns en viss tveksamhet gällande skatteplaneringen såsom att man är verksam i Finland, men inte betalar skatt här. Virta anser att via företagsamhet kan Finland endast stiga och att det är företagen som skapar arbetsplatser, ökar värdet och ger skatteintäkter, men det faktum att Finlands nuvarande bestämmelser orsakar det att företagande är ganska svårt för små företag. Virta ifrågasätter också ifall det är tvivelaktigt att företagare är under hård press för tillfället. Virta har inte märkt av några etiska kryphål i lagarna, men nämner att man alltid kan diskutera om vad som är t.ex. etiskt vid betalning av skatter. Om det är rätt att någon inte alls betalar skatt och överför skatt utomlands, dock är det endast stora företag i Finland som kan göra skatteplanering. Å andra sidan så ger de stora företagen många arbetsplatser. Respondent A anser att det inte varken finns etiska fel eller etiska kryphål i bokförings- och inkomstskattelagen.

De flesta av respondenterna är av samma åsikt att det finns en koppling mellan etik, moral, god bokföringssed och lagen. Sundström tycker att det finns en koppling mellan dem och poängterar att det också är nämns i lagen att man ska använda god bokföringssed. Sundström menar att en del av etiken är god bokföringssed. Kantola tycker att det inte finns så stor koppling mellan dem, men att det också beror på lite hur man betonar det. Men att god bokföringssed följer lagen samt att erfarenhet finns med i god bokföringssed. Virta anser att det finns en koppling mellan dem och att god bokföringssed, etik och moral går hand i hand. Virta förklarar att när man följer god bokföringssed blir bokföringen och ekonomiförvaltningen troligtvis också etisk. Respondent A anser att lagstiftaren inte tänker så mycket på etiken när lagarna upprättas, men respondent A har svårt att se att det skulle stiftas lagar eller förordningar som är oetiska. Respondent A tror inte att en sådan situation skulle vara möjlig.

6.1.4 Ekonomiadministrationsförbundet

Enligt Sundström finns det krav på att en auktoriserad bokföringsbyrå skall följa de etiska riktlinjerna som Ekonomiadministrationsförbundet satt upp samt att det också kontrolleras med jämna mellanrum hurudan kvalitét bokföringsbyrån har på sitt arbete. Sundström lyfter också fram att det uppföljs genom att man gör årliga rapporter samt att Ekonomiadministrationsförbundet kommer och granskar med några års mellanrum. Kantola menar att det inte finns några krav på att de måste följa de etiska riktlinjerna som Ekonomiadministrationsförbundet satt upp, men de måste göra avtal med kunderna, följa reglerna och göra bokslut enligt de regler som Ekonomiadministrationsförbundet ger. Vart tredje år måste man göra en rapport och sedan kommer någon från förbundet och granskar och intervjuar alla. Enligt Kantola måste bokföringsbyrån också ha ett visst antal skolningsdagar.

Virta säger att han inte är så involverad i detta, men att de har en EBR-bokförare som känner till det. Efter att Virta fått se de etiska riktlinjerna så tror han att punkten att man genom sin egen verksamhet främjar branschens uppskattning är viktig. Virta förklarar att branschen just nu förändras väldigt kraftigt och då är etiken väldigt viktig så att någon inte söker snabba vinster och det att man erbjuder sina arbetstagare tid för att lära sig att göra på det nya sättet. Eftersom den traditionella bokförarens roll förändras och så småningom förvinns och ersätts av en typ av expertroll för att automatiseringen hela tiden utvecklas och kommer att sköta mycket av bokförarens nuvarande arbetsuppgifter i framtiden. När Virta ser listan på de etiska riktlinjer påpekar han också att det enligt honom är saker som är viktiga för dem samt att de följs, men också att de etiska riktlinjerna som står på listan krävs för att driva en framgångsrik bokföringsbyrå. Respondent A har endast varit involverad ca ett år i auktoriseringsdelen och känner inte till detaljerna så bra, men vet att man måste vara ett visst antal kvalificerade personer eller en kvalificerad EBR-bokförare. Efter att respondent A sett Ekonomiadministrationsförbundets etiska riktlinjer så anser han att det är en ganska grundläggande lista när man tänker på företagets verksamhetsvärde samt annat som företaget fastställt. Respondent A tycker också att om man för verksamheten vill fastställa mål inom värderingar, etik och moral så är det en del av dessa punkter på listan om etiska riktlinjerna som upprepas.

6.1.5 Etisk skillnad mellan auktoriserade och icke auktoriserade byråer

Både Sundström och Kantola anser att det finns en skillnad i etiken mellan en auktoriserad och en icke auktoriserad bokföringsbyrå. Sundström menar att man som auktoriserad är tvungen att fundera igenom de här sakerna. Medan Kantola menar att det finns en skillnad, eftersom anställda på en auktoriserad bokföringsbyrå måste kontinuerligt skola sig. Virta anser att det är mycket svårt att bedöma ifall det finns en skillnad. Men han skulle kunna tänka sig att när bokföringsbyrån sökt auktorisering så berättar det på sätt och vis om långsiktighet, vilja att binda sig till gemensamma regler och att byrån känner att det är viktigt att man kan visa att man följer branschens standarder samt är villiga att vara under kontroll. Och genom det kan man på sätt och vis leda tanken att etiken och moralen kanske också är lite högre. Virta vill inte peka finger på någon, eftersom han vet att många bokföringsbyråer som inte är auktoriserade ändå agerar mycket professionellt. Virta betonar också att det i beskattningen snabbt kommer bekymmer ifall man inte agerar enligt rätt och fel, eftersom kontrollen i Finland är väldigt hård. Respondent A tror att det finns en skillnad i etiken mellan en auktoriserad och en icke auktoriserad bokföringsbyrå.

6.2 Presentation av de icke auktoriserade bokföringsbyråerna

Carola Kallinen äger Bokföringsbyrå Da Capo Ab i Pargas. Kallinen arbetar med allt som hör till en bokföringsbyrå såsom bokföring, löneräkning, deklarationer samt hjälper till att grunda företag. Hon har en deltidsanställd som hjälper till när det behövs. Bokföringsbyrå Da Capo är inte en auktoriserad bokföringsbyrå.

Markku Ketonen fungerar som företagare och äger Raision Tilitoimisto Oy. Hans arbetsuppgifter omfattar allt som hör till ledandet av företaget. Raision Tilitoimisto Oy grundades år 1977 och är inte en auktoriserad bokföringsbyrå. Bokföringsbyrån är belägen i Reso och har ca 20 anställda.

6.2.1 Etik och bokföraren

Kallinen definierar etik som ärlighet, öppenhet och respekt för andra människor. Hon anser också att etik och moral ganska långt är fast vid hurudan människa man är. Ketonen definierar etik som att man måste följa branschens tillhörande lagar, högsta

förvaltningsdomstolens beslut, bokföringsnämndens och skatteförvaltningens anvisningar, kollektivavtalen och god bokföringssed. Enligt Kallinen har etiken en stor betydelse för en bokförare med tanke på tystnadsplikten och att man behandlar kunderna med respekt samt behandlar alla kunder på samma sätt, vare sig de är stora eller små företag. Ketonen anser också att etiken har en stor betydelse för en bokförare och att för dem är det viktigt att agera etiskt. Enligt Ketonen syns etiken i bokförarens arbete genom att bokföringsposterna, beräkningen av moms, bokslutet, deklarationer och löneräkningen är gjorda rätt enligt lagarna, förordningen och avtalen. Ketonen påpekar också att när man gjort arbetet enligt alla bestämmelser så är arbetet också moraliskt rätt gjort. Kallinen anser att den viktigaste etiska aspekten en bokförare skall tänka på i det dagliga arbetet är tystnadsplikten. Till det hör också att man inte berättar vilka kunder man har. De etiska aspekterna en bokförare måste tänka på är enligt Ketonen att bokföraren gör sitt arbete i enlighet med alla bestämmelser, lagar och regler.

6.2.2 Etiska riktlinjer

Enligt Kallinen är bokföringsetik från bokföringsbyråsynvinkel ganska samma saker som hon redan nämnt såsom tystnadsplikten, ärligheten, att man bemöter kunderna likadant samt att kunden får förtroende för en. Ketonen menar att det naturligtvis från bokföringsbyråsynvinkeln är så att alla följer bokföringsetik och att det måste övervakas. Kallinen har inte ställt upp några etiska riktlinjer eftersom hon mest arbetar själv. Hon anser också att det kommer naturligt för hennes deltidsanställda och har därför inte gått igenom det med arbetstagaren. Ketonen anser att de etiska riktlinjerna kommer från bl.a. lagarna, avtalen och bestämmelserna. Ketonen förklarar att när lagarna och bestämmelserna ändras så håller de gemensamma skolningar om förändringarna samt att råd och vägledning är vardaglig arbetsrutin.

6.2.3 Etiken och lagen

Kallinen skulle inte säga att det händer små etiska övertramp och att det beror på att man har ett sunt bondförnuft. Ifall det skulle hända och det är fråga om ett större övertramp så tror Kallinen att kunden skulle avbryta kontraktet. Ketonen tror inte att det händer små etiska övertramp samt att bokföringen kontrolleras så då kan de ännu göra ändringar ifall någon

gjort misstag. Ifall bokföringsbyrån orsakar skada för kunden så anser Ketonen att följderna skulle vara att bokföringsbyrån är skadeståndsskyldiga samt ersätter och åtgärdar skadan de orsakat. Kallinen tycker inte att bokförings- och inkomstskattelagen har etiska fel, men att de kanske inte alltid går hand i hand med varandra. Däremot anser Kallinen att det finns etiska kryphål i lagarna. Det är lite av en samvetsfråga ifall man utnyttjar dessa kryphål eller inte. Kallinen kan inte tänka sig att det finns något större gap mellan etik, moral, god bokföringssed och lagen, men att det långt beror på hur man tolkar det. Hon poängterar också att man måste följa bokförings- och skattelagen så man ifrågasätter nog dem inte så mycket. Ketonen tycker inte att det finns etiska fel i bokförings- och inkomstskattelagen och har heller inte märkt av några etiska kryphål i lagarna. Enligt Ketonen bestämmer bokföringslagen och god bokföringssed på vilket sätt företagets intäkter och utgifter bokförs samt hur de periodiseras i räkenskapsperioden. Ketonen anser att det finns en koppling mellan etik, moral, god bokföringssed och lagen, eftersom bokföringen görs enligt lagarna och förordningarna.

6.2.4 Etisk skillnad mellan auktoriserade och icke auktoriserade byråer

Kallinen och Ketonen tror inte att etiken skiljer sig mycket mellan en auktoriserad och en icke auktoriserad bokföringsbyrå. Kallinen har själv arbetat många år på en bokföringsbyrå som blev auktoriserad under tiden hon arbetade där. Hon betonar än en gång att det mycket är fast i hurudan person man är. Ketonen påpekar också att alla lagar och bestämmelser gäller båda.

6.3 Ekonomiadministrationsförbundet

Eeva Lyytinen arbetar på Ekonomiadministrationsförbundet med bokföringsbyråernas kvalitet och kompetens samt speciellt med frågor som berör förhållandet mellan bokföringsbyrån och kunden. Lyytinen berättar att Ekonomiadministrationsförbundet är en nationell branschorganisation. Deras medlemmar är auktoriserade bokföringsbyråer och konsultföretag som erbjuder externa ekonomiförvaltningstjänster. Förbundets målsättning är att utveckla branschen tillsammans med sina medlemsföretag. De erbjuder utbildningar och skolningar, branschnyheter och forskning till deras medlemmar och andra företag i branschen. Förbundet övervakar också branschens intresse i olika projekt samt publicerar

facktidningen ”Tilisanomia”. Ekonomiadministrationsförbundet samarbetar med Tili-instituuttisäätiö som administrerar EBR-examen. Förbundet har ca 800 auktoriserade medlemsbyråer som sysselsätter ca hälften av branschens anställda. Förbundets medlemsföretag sköter ekonomiförvaltningen för över 140 000 finländska företag och samfund samt räknar löner för över 300 000 personer i månaden.

De etiska riktlinjerna är en del av Ekonomiadministrationsförbundet branschstandard TAL-STA som är en vägledning för god bokföringssed till de som är verksamma i branschen. Medlemmarna i ekonomiadministrationsförbundet, alltså auktoriserade bokföringsbyråer, anses enligt Lyytinen ha goda förutsättningar för att följa god bokföringsbyråsed. TAL-STA är en anvisning för att följa den. Det vill säga, medlemmarna förväntas också att följa TAL-STA1 de etiska riktlinjerna. Ekonomiadministrationsförbundet kräver inte att bokföringsbyråerna ställer upp egna etiska riktlinjer utöver deras etiska riktlinjer. Medlemsföretagen övervakas genom regelbundna kontroller. Förbundet följer inte skilt upp om bokföringsbyråerna följer de etiska riktlinjerna, utan kontrollerar att bokföringsbyrån har förutsättningarna för att följa god sed. Förbundet kontrollerar också eventuella klagomål från kunder. Lyytinen förklarar att om det i inspektionen upptäcks att förutsättningarna för att följa god sed inte är i ordning och att bokföringsbyrån trots uppmaningar inte sätter dem i ordning så kan de uteslutas från förbundet. Detta är dock extremfall och Lyytinen har inte varit med om något sådant fall ännu.

Lyytinen tror att det finns koppling mellan etik, moral samt god bokföringssed och lagen, men nämner att hon inte undersökt ämnet och kan därför inte svara mera omfattande på frågan. På frågan om de är en stor skillnad mellan de etiska riktlinjerna och god bokföringssed förklarar Lyytinen att god bokföringssed är kompletterande princip till lagen, som hör till det praktiska genomförandet av bokföring. Det är inte en exakt definierad term men den används i bokföringslagen, bokföringsförordningen samt andra lagstiftningar och myndigheternas föreskrifter. Lyytinen berättar också att förbundets branschstandards etiska riktlinjer inte i praktiken är något annat än en riktlinje för att följa lagstiftningar. Som tidigare nämnt finns det vissa krav för medlemskap i Ekonomiadministrationsförbundet. Men Lyytinen påpekar också att de inte godkänner alla som söker medlemskap. En annan orsak för att en bokföringsbyrå inte är auktoriserad kan vara att bokföringsbyrån inte känner behov av förbundets tjänster även om de skulle ha behörighet för att söka medlemskap.

7 Analys av undersökningen

I följande kapitel kommer undersökningens resultat med både bokföringsbyråernas respondenter samt Ekonomiadministrationsförbundets respondent analyseras. Teori och empiri kommer att jämföras och diskuteras.

7.1 Etik och bokföraren

Enligt Heikkonen styrs etiken och moralen av attityder, övertygelser, antaganden och åsikter. Etiken och moralen påverkas av föräldrar, vänner och uppväxtmiljön samt ändras etiken och moralen under individens levnadsår. (Heikkonen, 1995 s. 14-24). Detta påverkar respondenternas syn på etiken och hur de definierar den. Respondenterna definierar etik på lite olika sätt, men man kan se att det finns ett samband mellan respondenternas svar. Det eftersom god sed, lagen, verksamhetens goda kvalité och rätt och fel följer varandra ganska långt. Samtliga respondenter ansåg att etiken har en stor betydelse för en bokförare. Varför det har så stor betydelse har de valt att förklara på olika sätt. Alla respondenterna är också överens över att etik syns i bokförarens dagliga arbete, framför allt i de små valen som en bokförare måste göra varje dag samt tystnadsplikten. Virta, Respondent A och Ketonen anser att de viktigaste etiska aspekterna en bokförare skall tänka på i det dagliga arbetet är att man gör sitt arbete i enlighet med alla bestämmelser, lagar och förordningar samt vad som är i linje med god bokföringssed. Respondent A lyfter också fram att etiken är med i varje enskild handling. Enligt Kallinen är tystnadsplikten en av de viktigaste etiska aspekterna. Kantola förklarar att det också är viktigt att man försöker tala samma språk som kunden så att de förstår varandra.

7.2 Etiska riktlinjer

De flesta av respondenterna ansåg att bokföringsetik från en bokföringsbyråsynvinkel ganska långt är samma som etiken för en bokförare. Några av respondenterna tar också upp att förhållandet med kunden är viktig, medan samtliga respondenter är överens om att man måste agera lagenligt. Enligt Koskinen (1994) är det idag allt vanligare att företagen sätter upp någon slags etisk kod som fastslår vilka riktlinjer som är önskvärda (Koskinen, 1994 s. 184). Men ingen av respondenterna har dock nedskrivit etiska riktlinjer. Däremot nämner

Virta att de har säkert tysta riktlinjer medan Sundström förklarar att de följer Ekonomiadministrationsförbundets etiska riktlinjer. Koskinen (1994) menar också att alla yrken har en yrkesetik även om den inte är nedskriven eller synlig. Att företag har fäst en liten vikt vid företagets etik kan enligt Koskinen bero på att man saknat fungerande begrepp, termer och tankemodeller för att tydliggöra den. (Koskinen, 1999 s. 34-35). Brytting anser att en bra kod stärker företagets identitet och yrkesidentiteten samt uttrycker ledningens engagemang för etiska frågor (Brytting, 1999, s. 196-197). Kallinen nämner att hon tror att etiken kommer naturligt i bokföringsarbetet.

7.3 Etik och lagen

Samtliga respondenter hade ganska svårt att bedöma ifall det någon gång händer små etiska övertramp. Ifall sådana skulle hända är nästan av alla respondenterna överens om att man i första hand skulle försöka lösa det genom att diskutera saken. Virta påpekar att ett omedvetet misstag är ett mänskligt fel och att det vore naivt att säga att små etiska fel inte någon gång inträffar. Några av respondenterna anser att större etiska övertramp kan leda till att kunden vill avbryta kontraktet. Enligt Heikkonen behöver alla lagstiftningar inte vara moraliskt och etiskt acceptabla (Heikkonen, 1995 s. 168-170). Enligt Kallinen, Respondent A och Ketonen finns det inga etiska fel i varken bokförings- eller inkomstskattelagen, men Kallinen anser dock att de kanske inte alltid går hand i hand med varandra. Resten av respondenterna anser att det finns etiska fel i bokförings- och inkomstskattelagen eftersom det finns saker som är tolkningsbara och att det är en bedömningsfråga.

Heikkonen (1994) menar att en som följer lagstiftningen kan söka efter och använda sig av lagens så kallade kryphål och att dessa kryphål finns framförallt i beskattningen, bokföringen och bolagsrätten. Den egentliga värdegrunden utgår från lagstiftningens syfte, det allmänna bästa och godkänner inte de så kallade kryphålen. (Heikkonen, 1995 s. 168-170). Koskinen menar dock att lagen skall så heltäckande så att det aldrig skall vara osäkert om vad som är rätt eller fel (Koskinen, 1994 s. 45). Respondenternas åsikter är delade i frågan om det i bokförings- och inkomstskattelagen finns etiska kryphål. Respondent A anser att det inte finns små etiska kryphål i lagarna medan Kantola och Kallinen menar att det finns, men det är enligt Kallinen en samvetsfråga ifall man utnyttjar dem eller inte. Virta och Ketonen har däremot inte upptäckt några etiska kryphål i lagarna. Endast en respondent menar att det inte finns så stor koppling mellan etik, moral, god bokföringssed och lagen, medan de övriga

respondenterna anser att det finns en koppling. Bokföringslagen (30.12.1997/1336) kräver att bokföringsskyldiga följer god bokföringssed. Alla respondenter är överens om att god bokföringssed följer lagen och att etiken är en del av god bokföringssed.

7.4 Ekonomiadministrationsförbundet

Det här stycket gäller endast de auktoriserade bokföringsbyråerna, eftersom de är medlemmar i Ekonomiadministrationsförbundet. Sundström anser att det finns krav på att en auktoriserad bokföringsbyrå skall följa Ekonomiadministrationsförbundets etiska riktlinjer, däremot menar Kantola att det inte finns några krav på det. Virta och respondent A förklarar att de inte känner till detta så bra, efter att de fått ta del av förbundets etiska riktlinjer så anser båda att några av punkterna på listan nog följs och att det är en ganska grundläggande lista när man tänker på bokföringsbyråns verksamhet. Lyytinen som arbetar på Ekonomiadministrationsförbundet förklarar att de etiska riktlinjerna är en del av förbundets branschstandard TAL-STA. Branschstandarden är en vägledning för god bokföringssed till de som är verksamma i branschen. Medlemmarna i Ekonomiadministrationsförbundet förväntas följa branschstandarden och då även de etiska riktlinjerna, men de kräver inte att bokföringsbyrån ställer upp några egna etiska riktlinjer. Sundström och Kantola påpekar att Ekonomiadministrationsförbundet kommer och granskar med några års mellanrum. Båda är också överens om att man måste göra rapporter, men enligt Sundström måste göra årliga rapporter och Kantola menar däremot att rapporterna görs vart tredje år. Lyytinen förklarar att förbundet inte skilt följer upp om bokföringsbyråerna följer de etiska riktlinjerna, utan kontrollerar regelbundet att bokföringsbyrån har förutsättningarna för att följa god sed.

7.5 Etisk skillnad mellan auktoriserade och icke auktoriserade byråer

Alla de auktoriserade bokföringsbyråernas respondenter tror att etiken skiljer sig mellan en auktoriserad och en icke auktoriserad bokföringsbyrå. Medan de icke auktoriserade bokföringsbyråernas respondenter inte tror att etiken skiljer sig. Varför de auktoriserade respondenterna tror att etiken skiljer sig har de förklarat på olika sätt. Sundström anser att man som auktoriserad så måste man fundera igenom de här sakerna. Kantola menar att det

beror på att anställda på en auktoriserad bokföringsbyrå måste kontinuerligt skola sig. Virta tycker att det är svårt att bedöma ifall etiken skiljer sig men kan tänka sig att en auktoriserad bokföringsbyrå bl.a. är villiga att binda sig till gemensamma regler och då kanske etiken och moralen också är lite högre. Kallinen och Ketonen tror inte att etiken skiljer sig. Kallinen anser att etiken mycket beror på hurudan person man är.

7.6 Matris över respondenternas svar

I matrisen är respondenternas svar sammanfattade till intervjufrågorna för att det skall ge en tydligare överblick. De auktoriserade bokföringsbyråernas respondenter och de icke auktoriserade bokföringsbyråernas respondenter är skilt sammanfattade. I kolumnen längst till vänster är intervjufrågorna, i mittersta kolumnen är de auktoriserade respondenternas svar och i högra kolumnen är de icke auktoriserade respondenternas svar.

Tabell 1 Matris över respondenternas svar.

Respondenter → Intervjufrågor ↓	Auktoriserade bokföringsbyråer	Icke auktoriserade bokföringsbyråer
Har etiken en stor betydelse för en bokförare?	Ja, den är viktig eftersom man måste agera etiskt och lagenligt.	Ja, det är viktigt att beakta tystnadsplikten samt agera etiskt.
Händer det ofta små etiska övertramp?	Det är svårt att bedöma ifall små etiska övertramp någon gång händer.	Tror inte att små etiska övertramp händer ofta.
Finns det etiska fel i bokförings- och inkomstskattelagen?	Det finns saker i lagarna som är en tolkningsbara.	Nej, det finns inte etiska fel i lagarna.
Finns det etiska kryphål i bokförings- och inkomstskattelagen?	En respondent anser att det finns medan resten av respondenterna anser att det inte finns eller att det är en tolkningsfråga.	Respondenterna är av olika åsikter. En respondent menar att det finns etiska kryphål medan den andra respondenten inte har märkt några.
Finns det en koppling mellan etik och moral, god bokföringssed och lagen?	En respondent anser att det är en bedömningsfråga medan resten av respondenterna anser att det finns en koppling.	Ja, det finns en koppling.
Skiljer etiken sig mellan auktoriserade och icke auktoriserade bokföringsbyråer?	Ja, det finns en skillnad.	Nej, etiken skiljer sig inte.

8 Kritisk granskning

Resultatet av undersökningen visar att etiken har en stor betydelse för en bokförare och att det finns några etiska aspekter en bokförare måste tänka på i det dagliga arbetet. Av resultatet kan man utläsa att de viktigaste etiska aspekterna en bokförare skall tänka på i det dagliga arbetet är att bokföraren gör sitt arbete i enlighet med alla bestämmelser, lagar och förordningar samt vad som är i linje med god bokföringssed. Etiken är också viktig från bokföringsbyråns synvinkel. Respondenterna förklarar att förhållandet med kunderna är betydelsefullt för bokföringsbyrån samt att byrån måste agera lagenligt. Respondenterna hade svårt att bedöma ifall det sker etiska små övertramp, som Virta också påpekar är omedvetna misstag är ett mänskligt fel. Det är också möjligt att respondenterna kunde bedöma frågan, men valde att svara öarligt vilket kan förvränga resultatet på frågan. Av resultatet kan man utläsa att det finns en koppling mellan etik, moral samt god bokföringssed och lagen eftersom respondenterna anser att god bokföringssed följer lagen och etiken är en del av god bokföringssed.

I resultatet framgår att respondenterna från de auktoriserade bokföringsbyråerna anser att etiken skiljer sig mellan auktoriserade bokföringsbyråer och icke auktoriserade bokföringsbyråer medan respondenterna från de icke auktoriserade bokföringsbyråerna menar att etiken inte skiljer sig. Som Ekonomiadministrationsförbundets respondent Lyytinen förklarade så måste de auktoriserade bokföringsbyråerna inte rapportera något om de etiska riktlinjerna och förbundet kontrollerar inte att bokföringsbyrån följer dem. Några av de auktoriserade respondenterna var inte heller bekanta med förbundets etiska riktlinjer. De auktoriserade bokföringsbyråernas respondenter uppgav att det inte finns något krav på att de måste följa de etiska riktlinjerna, medan Lyytinen från Ekonomiadministrationsförbundet poängterar att de auktoriserade bokföringsbyråerna förväntas följa dem. Förbundet kontrollerar endast att bokföringsbyråerna har förutsättningarna för att följa god sed vilket de etiska riktlinjer som är en del av branschstandarden skall bidra till. Eftersom de icke auktoriserade bokföringsbyråerna inte är medlemmar i Ekonomiadministrationsförbundet så måste de inte följa deras etiska riktlinjer. Däremot finns förbundets branschstandard på deras hemsida så är det inget som förbjuder icke auktoriserade från att tillämpa eller läsa standarden. Som slutsats kan man konstatera att etiken inte skiljer sig mellan auktoriserade och icke auktoriserade bokföringsbyråer.

Intervjufrågorna var tillräckligt täckande för att svara på frågeställningarna och syftet. Vissa frågorna var lite känsliga t.ex. när det gäller de etiska fel eller etiska kryphålen, därför kan det hända att respondenterna inte svarade helt sanningsenligt. Resultatet kan ha påverkats av att respondenterna fick den möjligheten att granska och ändra sina svar efter att intervjun transkriberats. Endast två av respondenterna ville se sina svar och gjorde några små ändringar i dem. Detta kan ha påverkat resultatet eftersom respondenterna fick tid att fundera igenom sina svar som från början var spontana. Respondenterna kunde dock ha varit flera till antalet, men detta beror antagligen på att intervjuerna genomfördes under våren när de flesta bokslut skall upprättas så flera av bokföringsbyråerna som kontaktades hade inte tid att delta i undersökningen.

8.1 Undersökningens trovärdighet

När man bedömer forskningens resultat utgår man från forskningens reliabilitet och validitet. Begreppen visar hur nöjaktiga och noggranna resultaten av undersökningen är. Reliabilitet innebär att om undersökningen skulle genomföras på nytt så skulle då resultaten vara de samma eller skulle resultatet se annorlunda ut. Validiteten innebär att man bedömer om de slutsatser som framkommit hänger ihop eller inte. Bryman (2002) anser att reliabiliteten och validiteten inte räcker till för en kvalitativ forskningsmetod, utan att det behövs andra metoder för att bedöma kvaliteten i en kvalitativ forskning. En metod för att mäta kvaliteten i en kvalitativ forskning är trovärdighet. Till trovärdigheten hör fyra olika aspekter: tillförlighet, överförbarhet, pålitlighet och konfirmering. Tillförlitligheten innebär att man säkerhetsställt att forskningen gjorts enligt de regler som finns och att forskaren rapporterar resultaten till respondenterna som deltagit i undersökningen. Överförbarhet handlar om ifall resultaten kan tillämpas i andra kontexter. Pålitligheten behandlar ifall man får liknande resultat vid ett annat tillfälle om undersökningen skulle genomföras på nytt. Konfirmering innebär att forskarens egna värderingar inte påverkat undersökningen på något sätt. (Bryman, 2002 s. 43-46).

Tillförlitligheten i undersökningen är hög eftersom undersökning är gjord enligt de regler som finns. Examensarbetet kommer även att skickas till respondenterna så att de får ta del av resultatet. Resultaten av undersökningen kan tillämpas i andra kontexter vilket innebär att överförbarheten är hög. Ifall undersökningen skulle göras på nytt eller om flera respondenter skulle delta i undersökningen så skulle resultatet förbli det samma och därför

är pålitligheten hög. Dock kan hända att respondenterna inte svarat helt sanningsenligt på frågorna, ifall fallet är sådant så kan pålitligheten endast ses som ganska hög. Jag som forskare har inte låtit mina personliga värderingar påverka utförandet och resultatet från undersökningen vilket betyder att konfirmering också är hög. Trovärdigheten i arbetet kan konstateras som hög, men trovärdigheten för resultatet kan endast ses som riktgivande.

9 Avslutning

Som det redan nämnades i inledningen så är bokföringsbyråerna viktiga länkar mellan företag och myndigheter samt andra intressenter, därför är det också viktigt för bokföringsbyråerna att diskutera etik och moral. Arbetets syfte var att undersöka ifall etiken skiljer sig mellan auktoriserade och icke auktoriserade bokföringsbyråer samt ifall det finns en koppling mellan etik och moral, god bokföringssed samt lagstiftningen. Från den teoretiska referensramen och den empiriska undersökningen anser jag mig kunna dra slutsatser angående syftet och forskningsfrågorna.

Undersökningen tyder på att etiken inte skiljer sig mellan auktoriserade och icke auktoriserade bokföringsbyråer. Detta beror på att Ekonomiadministrationsförbundet inte kontrollerar att de auktoriserade bokföringsbyråerna följer förbundets etiska riktlinjer. Varken de auktoriserade och de icke auktoriserade bokföringsbyråerna som varit en del av undersökningen har ställt upp egna etiska riktlinjer. Man kan också konstatera att det finns en koppling mellan etik och moral, god bokföringssed samt lagstiftningen utifrån undersökningens resultat. Samtliga respondenter ansåg att god bokföringssed följer lagstiftningen samt att etiken är en del av god bokföringssed.

Undersökningens resultat antyder att etiken är viktig för en bokförare samt för bokföringsbyrån. En bokförare måste i sitt arbete följa lagstiftningen och ibland göra bedömningar på vad som är etiskt rätt. De största etiska aspekterna en bokförare måste tänka på är agera lagenligt, beakta tystnadsplikten samt följa god bokföringssed. Enligt respondenterna är etiken även med bokföraren i varje enskild handling. Undersökningens resultat visar att det är en bedömnings- och tolkningsfråga ifall det finns etiska fel eller kryphål i bokförings- och inkomstskattelagen.

9.1 Förslag till fortsatt forskning

Som förslag till fortsatt forskning vore det intressant att se hur stor betydelse Ekonomiadministrationsförbundets övriga delar i branschstandarden har samt ifall de auktoriserade bokföringsbyråerna följer dem och ifall förbundet har någon uppföljning av dem. Det vore också intressant att djupare gå in på och se hur etiken påverkar bokförarens arbete samt att göra en klar definition på om de etiska aspekterna som finns i bokförarens arbete. Till exempel skulle man kunna göra en typ av etisk guide för en bokförare. Detta kunde även gynna bokföringsbyråerna och arbetstagare som just börjat arbeta som bokförare.

Källförteckning

Arbets- och näringsministeriet (u.å.). Hämtat från

<https://www.tem.fi/sv/foretag/bokforing/bokforingsnamnden> (Hämtat den 6.1.2016).

Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber Ab.

Brytting, T. (1999). *Företagsetik*. Trelleborg : Liber Ab .

IESBAs Etikkod (2014). Hämtat från

<https://www.far.se/contentassets/017215ffb35b4cb1a51dd097b1514197/iesbasetikkod.pdf>
(Hämtat den 14.4.2016).

FAR. (2015). Hämtat från <https://www.far.se/> (Hämtat den 14.4.2016).

Fredriksson, A., Havukainen, J., & m.fl. (2008). *Kirjanpitolaki tänään*. Jyväskylä: Talemum Media Oy och Ernst & Young Oy.

Föreningsresursen. (u.å.). Hämtat från <http://foreningsresursen.fi/ekonomi/bokforing/>
(Hämtat den 12.12.2015).

Heberlein, A. (2014). *Etik: Människa, moral och mening*. Finland: Bookwell .

Heijtz, S., & Rydström, E. (1977). *God redovningssed*. Malmö: Stig H Larsson Konsult Ab.

Heikkonen, J. (1995). *Moraali ja etiikka käytännössä* . Juva: Tietisanoma Oy.

Holme, I., & Krohn Solvang, B. (1996). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

IFAC. (2016). Hämtat från <http://www.ifac.org/> (14.4.2016).

IFRS. (u.å.). Hämtat från <http://www.ifrs.org/About-us/Pages/What-are-IFRS.aspx>
(Hämtat den 18.12.2015).

Finlands juristförbund (U.Å.). *Etiska regler för jurister*. Hämtat från

<http://www.lakimiesliitto.fi/site/assets/files/1439/eettisetohjeet.pdf> (14.4.2016).

Karttunen, J. (2011). *Hyvä tilinpäätöstapa: pienille yrityksille*. Helsinki: Suomen Taloushallintoliitto ry .

- Korsell, L. E. (2003). *Bokföringsbrott: en studie i selektion*. Edsbruk: Stockholm universitet .
- Koskinen, L. (1994). *Vad är rätt? Handbok i etik* . Falun: Scandbook .
- Koskinen, L. (1999). *Etik, ekonomi och företagens själ: Kan hög moral och god ekonomi förenas?* Stockholm: Bokförlaget Prisma.
- Leppiniemi , J., & Leppiniemi, R. (2007). *Oikeat ja riittävät kirjaukset*. Juva: WS Bookwell Oy.
- Leppiniemi, J. (2000). *Hyvä kirjanpitolaki: Mikä on sallittua, mahdollista, kiellettyä?* . Borgå: WS Bookwell Oy .
- Leppiniemi, J., & Leppiniemi , R. (2005). *Hyvä tilinpäätöskäytäntö*. Juva: WS Bookwell Oy.
- Lundén , B., & Nyholm, J. (2013). *Boksluts analys: Grundläggande bokslutskunskap och metoder för räkenskapsanalys*. Mölnlycke: Björn Lundén Information AB.
- Läkarförbundet. (2016). *Etiska riktlinjer*. Hämtat från <https://www.laakariliitto.fi/edunvalvonta-tyoelama/liiton-ohjeet/eettisen-ohjee/> (15.4.2016).
- Onyebuchi, V. N. (2011). *International Journal of Business and Social Science*. Hämtat från http://ijbssnet.com/journals/Vol.%202_No._10;_June_2011/29.pdf (Hämtat den 12.1.2016).
- Proetica. (u.å.). *Etik*. Hämtat från <http://www.etik.com/> (Hämtat den 19.1.2016).
- Redovisning. (u.å.). Hämtat från http://www.redovisning.fi/bank/god_sed.pdf (Hämtat den 8.1.2016).
- Redovisningsexperter, F. (2009). Hämtat från <http://www.redovisningsexperter.fi/se/service.html> (Hämtat den 8.1.2016).
- Rekola-Nieminen, L.(2006). *Kirjanpitolaki käytännössä*. Helsingfors: Edita Publishing Oy .
- Senaratne, S. (2011). *The role of ethics in accounting* . Hämtat från <http://www.cimaglobal.com/Thought-leadership/Newsletters/Regional/The-CIMA-Edge->

South-Asia-and-Middle-East/20111/July--August-2011/The-role-of-ethics-in-accounting/ (Hämtat den 13.1.2016).

Svensson, K., & Wingborg, M. (1993). *Etik och moral: en introduktionsbok*. Stockholm: Utbildningsförlaget Brevskolan.

Taloushallintoliitto. (2015). *Branschstandard TAL-STA*. Hämtat från <https://taloushallintoliitto.fi/laatu-tyokalut/hyva-tilitoimistotapa/branschstandard-tal-sta#TALSTA1> (Hämtat den 28.1.2016).

Tomperi, S. (2005). *Bokföring i praktiken*. Tammerfors: Utbildningsstyrelsen.

Tomperi, S. (2009). *Kehittyvä kirjanpito*. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Finlands författningssamling

Bokföringslag 30.12.1997/1336

Bokföringsförordning 30.12.1997/1339

Förordningen om bokföringsnämnden 19.10.1973/784

Muntliga källor

Staffan Sundström, Oy Ab Tili Sydwest intervju 10.2.2016 kl. 13.00–13.15

Respondent A, intervju 15.2.2016 kl. 15.30–15.50

Leena Kantola, Tilinova Leena Kantola Oy Ab intervju 16.2.2016 kl. 9.00–9.20

Carola Kallinen, Bokföringsbyrå Da Capo Ab intervju 22.2.2016 kl. 9.45–10.05

Tatu Virta, Tilitoimisto Aarnio Oy intervju 23.2.2016 kl. 10.00–10.25

Eeva Lyytinen, Taloushallintoliitto intervju via e-post 22.2.2016

Markku Ketonen, Raisio Tilitoimisto intervju 7.3.2016 kl. 12.50–13.1

Intervjuguide på svenska

1. Vad har du för arbetsuppgifter?
2. Hur många anställda jobbar på bokföringsbyrån?

Etiken och bokföraren

3. Hur definierar du etik?
4. Hur stor betydelse har etiken för en bokförare?
5. Hur syns etiken i bokförarens dagliga arbete?
6. Vilka etiska aspekter skall en bokförare tänka på i det dagliga arbetet?

Etiska riktlinjer

7. Vad kan man tänka sig att bokföringsetik är från en bokföringsbyråsynvinkel?
8. Har bokföringsbyrån ställt upp etiska riktlinjer? Varför, varför inte? Varför har ni etiska regler?
9. Hurdana etiska riktlinjer har ni satt upp?
10. Hur bygger bokföringsbyrån upp etiska riktlinjer så att alla kan dem?
 - a. Vem bär ansvaret över att skola de anställda i deras etiska regler?
 - b. Hur lär ni era anställda om etik/lagen?
11. Hur mycket tänker en bokförare på dem eller finns de bara i bakgrunden?

Etik och lagen

12. Händer det ofta små etiska övertramp?
13. Vilka är följderna?
14. Tycker du att bokföringslagen och inkomstskattelagen har etiska fel? Som t.ex. vad?
15. Har du i ditt arbete märkt av etiska kryphål i bokföringslagen och inkomstskattelagen?
16. Anser du att det finns en koppling mellan etik, god bokföringssed och lagen? På vilket sätt?

Ekonomiadministrationsförbundet

17. Eftersom ni är en auktoriserad bokföringsbyrå, finns det något krav på att ni skall följa de etiska riktlinjerna som Ekonomiadministrationsförbundet satt upp?
18. Följer Ekonomiadministrationsförbundet upp det på något sätt?
19. Tror du att etiken skiljer sig mellan auktoriserade och en icke auktoriserade bokföringsbyråer?

Övriga kommentarer

20. Har du kommentarer till frågorna?
21. Finns det något du vill tillägga som du upplever att är viktigt men som inte har nämnts?

Intervjuguide på finska

1. Minkälaisia työtehtäviä sinulla on?
2. Kuinka monta työntekijää työskentelee tilitoimistossa?

Etiikka ja kirjanpitäjä

3. Miten määrittelet etiikan?
4. Kuinka tärkeää eettisyys on kirjanpitäjälle?
5. Miten etiikka näkyy kirjanpitäjän tavallisessa työpäivässä?
6. Mitä eettisiä näkökohtia kirjanpitäjän pitää ottaa huomioon tavallisen työpäivän aikana?

Eettiset ohjeet

7. Mitä kirjanpidon etiikka on sinun mielestäsi tilitoimiston kannalta?
8. Onko tilitoimistonne asettanut eettisiä ohjeita? Miksi, miksi ei? Miksi teillä on eettisiä ohjeita?
9. Millaisia eettisiä ohjeita olette asettaneet?
10. Miten olette rakentaneet eettiset ohjeet?
 - a. Kuka kantaa vastuun työntekijöiden kouluttamisesta, jotta he osaavat eettiset ohjeet?
 - b. Miten opetatte työntekijöille etiikkaa ja lakeja?
11. Kuinka paljon kirjanpitäjä ajattelee eettisiä ohjeita vai ovatko ne vain ajatusten taustalla?

Etiikka ja laki

12. Tapahtuuko pieniä eettisiä rikkomuksia usein?
13. Mitä seurauksia rikkomuksista voi aiheutua?
14. Onko sinun mielestäsi kirjanpitolaissa eettisiä virheitä? Jos on niin mitä esimerkiksi?
15. Oletko työssäsi huomannut eettisiä porsaanreikiä kirjanpitolaissa?
16. Onko sinun mielestäsi etiikan ja moraalien sekä hyvän kirjanpitotavan ja lakien välillä yhteys? Millä tavalla?

Taloushallintoliitto

17. Vaatiiko se, että olette auktorisoitu tilitoimisto, teitä noudattamaan Taloushallintoliiton asettamia eettisiä ohjeita?
18. Seuraako Taloushallintoliitto, että noudatatte heidän antamia eettisiä ohjeita?
19. Eroaako etiikka auktorisoidun ja ei auktorisoidun tilitoimiston välillä?

Muut kommentit

20. Onko sinulla kommentteja kysymyksiin?
21. Haluatko lisätä jotain mikä tuntuu sinusta tärkeältä, mutta jota ei ole mainittu haastattelussa?